

Gids voor de missionaire parochie

Laten we nu samen kijken naar het boek dat jullie geschreven hebben. Het is 238 pagina's lang, en dus kan ik onmogelijk het hele boek met jullie bespreken, maar ik licht er enkele zaken uit die mij in het bijzonder aanspreken. Daarbij geef ik aan waarom ik denk dat geloofsgemeenschappen in Nederland er goed aan doen langer bij deze punten stil te staan. Bovendien voeg ik er, volgens mij helemaal in lijn met de synodale gedachte, ook nog enkele van mijn eigen reflecties aan toe.

Wie mij een beetje kent weet dat ik altijd veel in de kantlijn van een boek schrijf en dat heb ik ook hier gedaan. Als je goed kijkt zie je zelfs hier en daar een koffievlek want ik was soms net iets te gretig om het erbij te pakken. Hoewel er veel in de kantlijn staat her en der, staat er maar één woord van mij voorin, op de eerste pagina, en dat is het woord: Prachtig! Mirjam, Tim, Jim en Leo, dank voor het vragen om te reageren op dit boek. Jullie hebben me er echt een plezier mee gedaan. *'Wat sprak je dan in het bijzonder aan?'*, hoor ik jullie vragen. Nou ten eerste dat waar jullie het boek mee openen. Mijn eerst woord in de kantlijn was prachtig, maar jullie eerste woorden komen uit Psalm 36. Omdat dit zo'n mooie tekst is en omdat ik erg van Gods Woord houdt, wil ik jullie gedeelte uit deze Psalm graag samen met jullie lezen.

Psalm 36

8 Hoe kostbaar is uw liefde, God!

In de schaduw van uw vleugels schuilen de mensen,

9 Zij laven zich aan de overvloed van uw huis,

u lest hun dorst met een stroom van vreugden,

10 want bij U is de bron van het leven,

door uw licht zien wij licht.

Jullie verlangen

Deze Psalm, deze regels, zijn woorden van aanbidding, gericht aan onze goede God. De tekst verwoordt jullie verlangen: dat mensen in Nederland zich laven aan de overvloed van Gods huis. Dat God weer de levensdorst van mensen kan lessen en hen vreugden zal geven. Want Hij is immers de Bron van het leven.

God, zo hebben jullie ontdekt, wil ons steeds weer opnieuw zegenen met Zijn overvloedige liefde en nabijheid. Jullie boek spreekt hier telkens weer van. Hoe jullie zelf de levenskracht van God weer opnieuw ervaren hebben in jullie eigen leven. En hoe de levenskracht van Gods Woord ons als gelovigen, er steeds weer toe oproept om werk te maken van de werkelijke Missie van de kerk: namelijk discipelen maken.

Jullie stellen op pagina 15: *'Het is nodig dat elke generatie opnieuw zoekt en doordenkt hoe de boodschap van het Evangelie wortel kan schieten bij de mensen van die generatie, rekening houdend met de tekenen van de tijd'*. Dat is wat jullie denk ik met dit boek beogen: dat jullie parochies willen toerusten om daar aan bij te dragen in deze tijd, om met elkaar daar een weg voor te vinden – hoe het Evangelie wortel kan schieten in mensen in deze tijd en hoe parochies daarbij ingericht dienen te zijn.

Jullie pleiten er daarbij voor dat de Kerk als geheel en ook lokale parochies een missionaire keuze gaan maken zodat er een nieuwe dynamiek kan ontstaan van uitnodiging, vernieuwing en bekrachtiging van de Heilige Geest zelf. En het staat er niet letterlijk, maar ik lees het tussen de regels door, dat jullie ook zelf bij momenten die bekrachtiging van de Geest hebben gevoeld en meegemaakt en dat het jullie persoonlijk richting heeft gegeven voor hoe jullie je leven hebben ingevuld.

Jullie onderscheiden daarmee, met jullie opening en verwijzing naar het zoeken van leiding van de heilige Geest, een heel belangrijk aspect van gemeenteopbouw, dat vaak over het hoofd wordt gezien - namelijk dat van roeping. Roeping heeft *hiermee* te maken: er is veel werk te doen in je leven, maar welke concentratie vraagt de Heer van jou? Het is belangrijk om onszelf eens in de zoveel tijd die vraag te stellen... Waar heeft God mij nodig? Waar roept de Heer mij voor? En ook dat we dat in een soort van gezamenlijkheid doen, als gelovigen van een gemeenschap bij elkaar: Waar droom je van voor jouw parochie? Waar wil je staan over vijf jaar met jouw kerk? Waar verlang je dan naar?

Roeping heeft te maken met dat soort vragen. Met naar elkaar luisteren over wat er speelt op het hartsniveau van geloven en kerk-zijn. En dat we dan met elkaar, in een gezamenlijke zoektocht, leren onderscheiden waar het voor onze plaatselijke geloofsgemeenschappen op aankomt... dat we leren ontdekken waar God ons voor roept in onze eigen lokale context. In veel Amerikaanse boeken die ik lees over kerkvernieuwing neemt zo'n roepingsbesef vaak een grote vlucht: er vloeien megakerken uit voort die geleid moeten worden, of er wordt een groots, en vooral ook maakbaar perspectief geschetst, dat de wereld zal gaan veranderen. Maar jullie boek ademt een heel andere toon. Een toon ook waardoor wat jullie willen zeggen met dit boek, veel dichterbij komt. Ik zou willen zeggen dat jullie hart erin doorklinkt. Hoe jullie je eigen roeping hebben leren verstaan in dit licht. Daarmee hebben jullie tegelijk een boek geschreven waarin ook anderen hun roeping kunnen ontdekken. Jullie wijzen er niet expliciet op, maar tussen de regels door, hoor ik het jullie zeggen: er zit kracht in het weer herontdekken van de oorspronkelijke roeping van de parochie. Er zit kracht in het gezamenlijk stilstaan bij de vraag: wat is het waar God ons voor roept in deze tijd?

En jullie antwoord op die vraag klinkt, in mijn woorden dan, samengevat zo iets als, *'de diepste drijfveer van de kerk ligt in het feit dat we geroepen zijn om een missionaire geloofsgemeenschap te vormen'*. Samen met anderen, zoals Paus Fransiscus en ook father Mallon, zijn jullie tot de overtuiging gekomen dat daar, in de Missie van de kerk, en in de Grote Opdracht die Jezus ons gaf, dat daarin een koers voor de kerk ligt die levensvatbaar is. Dat komt denk ik ten diepste omdat de kracht van de Heilige Geest erin meekomt. We hebben daar 2 weken geleden als gelovigen nog met elkaar bij stil gestaan, tijdens Pinksteren. Daar in Handelingen zien we de krachtige uitstorting van de Heilige Geest in de harten van mensen. En het is deze zelfde Geest die ook gelovigen nu nog, 2026 jaar later, steeds opnieuw wil inspireren en begeistern. Het is deze Heilige Geest die ons als gelovigen richting geeft, en onze persoonlijke motivatie voedt om ons in te zetten voor een gemeenschap.

In jullie boek pleiten jullie ervoor om die Geest meer ruimte te geven in ieders persoonlijk leven. En tegelijkertijd, om ook collectief, onder leiding van die Heilige Geest, te zoeken naar hoe een parochie zo'n missionaire dynamiek op gang kan brengen.

Samen op reis

Vanuit mijn werk bij het Expertisecentrum kom ik veel in aanraking met gelovigen die op zoek zijn naar zo'n levensvatbare koers voor hun kerk. Ze zien vaak al jaren neergang in het gemeenteleven, en dat grijpt hen aan, maar tegelijkertijd weten ze niet hoe ze het tij moeten keren. Door middel van interviews breng ik hun nood in kaart en die klinkt dan ongeveer als volgt:

'We willen wel een enthousiaste gemeente zijn, die uitstraalt dat Jezus onze Koning en Heer is, maar we weten niet waar we moeten beginnen in onze huidige, over-traditionele kerk'.

'Binnen onze kerkenraad en gemeente leeft de wens om dingen anders te doen, om het beter te doen, maar hoe pakken we dat aan en hoe betrekken we anderen bij dat traject?'.

Uit mijn onderzoek blijkt dat veel kerken in Nederland geen koers meer hebben die draait om de Bron. Ze zijn intern gericht bezig en hebben weinig oog voor het maken van een missionaire beweging naar buiten toe. Bovendien lopen ze aan tegen hun eigen sprakeloosheid:

‘We verliezen onszelf in organisatiestructuren en patronen die voorbijgaan aan ons hart’

‘We zitten elke zondag samen in de kerkbanken, maar vinden het moeilijk om onder woorden te brengen: wie is Jezus voor mij?’

Vanuit het Expertisecentrum nodigen we hen dan uit om samen als gemeente op reis te gaan. We bieden hen daarvoor het GLOW-traject aan: een twee jarig vernieuwingstraject gericht op samen leren veranderen. GLOW is een acroniem en staat voor groeien, leren en ontwikkelen. Het zijn drie kernwoorden die uitdrukken wat we met het traject voor ogen hebben. We moedigen kerken die bij ons instromen aan om te leren van elkaar en in beweging te komen volgens een gefaseerd proces. Om te experimenteren met nieuwe vormen van kerk-zijn, om zo een stukje verlevendiging van hun gemeenschap teweeg te brengen.

GLOW is daarmee een route naar het hervinden van je roeping en doel als gemeente. Een weg ook naar anders gaan denken over de invulling van bestaande geloofspraktijken. Het is een zoektocht naar hoe je God op een andere manier kunt vertegenwoordigen in je handelen als kerk.

Bottom up kerk zijn

Die vraag hoor ik ook door in jullie boek: hoe doe je dat nu, de Bron uitnodigend vertegenwoordigen? Hoe doe je dat als parochie, God anders vertegenwoordigen dan je altijd gedaan hebt? En hoe neem je een hele gemeente mee in zo’n veranderproces? Het zijn precies deze vragen die mij als onderzoeker bezighouden.

Vanuit het Expertisecentrum Kerkvernieuwing benadrukken wij dan altijd dat het van onderop komen tot een keuze voor een richting – een belangrijke eerste stap is. We spreken hier ook wel van bottom up kerk zijn. We moedigen de teams van gelovigen aan om zo aan het begin samen de leiding van de Heilige Geest te zoeken, en om in gesprek te gaan met leden, en vragen te stellen die spelen op hartsniveau:

- Wat waardeer je echt aan jullie gemeente-zijn en waarom is dit belangrijk voor je geworden?
- Waar heb je God aan het werk gezien in je gemeente de afgelopen tijd?
- Welke elementen uit je gemeentezijn hebben jou persoonlijk geholpen om te groeien in je geloof?
- Waar verlang je naar voor jouw geloofsgemeenschap? Waar droom je van dat jullie over vijf jaar staan?

Het in groepsverband doorpraten over dit soort vragen zet wat in beweging in deze kerken. Niet langer wordt er gesproken over rand- en bijzaken, maar wordt er gezamenlijk gezocht naar waar al Bronplaatsen aanwezig zijn in de eigen gemeente. Naar die plekken waar levend geloof beleefd en gevoed wordt. Vanuit die gesprekken kun je richtinggevende inzichten opdoen en je met elkaar oriënteren op een nieuw te varen koers. Koersen op Christus noemen we dat bij Kerk2030. En zo wordt het op deze manier, bottom up beluisteren van geloofsbelevingen van leden, een belangrijke eerste stap in het op gang brengen van een duurzame ontwikkeling in die gemeente. Een cultuurverandering zo je wilt.

Zo zoeken jullie in katholieke context, en wij als Expertisecentrum in protestantse kringen, naar een antwoord op de vraag: *‘Wat is er in de kerk nodig om op het spoor van Jezus te komen? Om een heilvolle relatie met God te onderhouden?’* En dat we gaan ontdekken welke elementen dit proces dan voeden in onze gemeenschappen. Dat we kerken en parochies daarop gaan inrichten met elkaar.

De kerken die we begeleiden beginnen daarbij vaak klein. In één gemeente b.v. werden gesprekskaartjes ontwikkeld, die gebruikt werden in het pastoraat om meer persoonlijk met elkaar in gesprek te komen. Op de kaartjes stond o.a. de vraag: *'Kun je vertellen over een moment waarop het geloof in je leven van diepe waarde was?'*. Weer een andere kerk introduceerde het *'collectelied'* in hun vieringen. Dat betekende dat iemand zijn of haar lievelingslied kon laten spelen tijdens het collectemoment en dat die persoon daarbij dan een toelichting gaf over waarom dit lied zo belangrijk voor hem was. Na enige tijd beginnen deze kerken het door te krijgen hoe dit in zijn werk gaat en rollen ze jaarthema's uit die in preken aan de orde komen, en die verder ingekleurd worden door doordeweekse bijeenkomsten. We merken dat, hoe groot of hoe klein ook, dat er door dit alles een ontwikkeling op gang komt op het identiteitsniveau van kerk-zijn. Het is eigenlijk het begin van een cultuurverandering.

De parochie als oefenruimte

Jullie boek bevat in feite vele soortgelijke gesprekken om te voeren en oefeningen om mee vooruit te komen. Het zijn in feite vernieuwende vormen en oefeningen om de parochie mee in te richten. Het is mijn gebed voor jullie bij het uitkomen (en bestuderen) van dit boek, dat dit alles niet bij een papieren werkelijkheid blijft. Maar dat we ze met elkaar gaan inoefenen in een proces van experimenteren en leren. De parochie wordt daarmee feitelijk een oefenruimte waarin we als gelovigen gaan werken aan het realiseren van een missionaire dynamiek. Zo'n beweging ontstaat altijd incrementeel, van onderop. Ze begint bij daar waar we God al aan het werk zien in de levens van leden en zoekers. En vandaaruit wordt in een gezamenlijk proces van zoeken, gezocht naar kleine stapsgewijze veranderingen vooruit.

Samenwerking in teams

Jullie pleiten in dit proces van veranderen tot mijn grote vreugde voor een gezamenlijke aanpak van werken in teams. In hoofdstuk 8 beschrijven jullie hoe zo'n team idealiter bestaat uit pastores, professionals en leken gelovigen bij elkaar. Dit kan ik van harte onderschrijven als een goede weg om te gaan. Het is goed om in gezamenlijkheid te werken aan het veranderproces.

Zo'n ontwikkeling op gang brengen vraagt namelijk niet alleen om bezinning op identiteit en roeping, maar ook om strategische keuzes vooruit. Keuzes hoe de verschillende deelgebieden van de parochie ingericht dienen te worden. Het valt daarbij niet altijd mee om keuzes goed toe te snijden, en sommigen beslissingen zullen daarbij ook pijn doen. Stoppen met zaken die de visie niet dienen is een voorbeeld van waar een beslisproces ook pijn kan doen. Een pijn die vaak breeduit in een gemeenschap gevoeld wordt.

Toch is het zaak om met een team van gelovigen leiding te geven aan een parochie die zo langzaam veranderd richting haar missionaire doel. Samen neem je risico's, en overwin je weerstand die onherroepelijk ook naar boven komt in het veranderproces. Voor het trotseren van sommige uitdagingen is moed nodig om verrekende keuzes te maken die de parochie diepgaand zullen beïnvloeden. Zoiets gaat niet zonder elkaars steun.

Gaven van een ieder zijn nodig

Zo'n omgeving van goed teamleiderschap maakt dat er met wijsheid een veranderplan opgesteld en uitgevoerd kan worden, maar er is veel te doen onderweg, en het is echt niet alleen het apostelschap dat daarbij als gave nodig is. In de fase van experimenteren en leren is de gave van eenieder nodig. Charisma's van gelovigen zijn daarbij complementair aan elkaar, en iedereen in de parochie heeft daarin weer wat anders te bieden. Bij het uitnodigen tot de vieringen bijvoorbeeld - de gave van artistieke creativiteit. Of bij het toewerken naar informele cultuur van ontmoeting na afloop van de vieringen - de gave van bemoediging. En wat te denken van het bewijzen van barmhartigheid, de gave

van tranen, of het delen van wijsheid? Zo is de gave van eenieder nodig om de veranderopgave waar we voor staan goed vorm te geven.

Tot slot

Jullie schrijven: *‘zoveel mensen leven zonder de kracht en het licht en de troost van een vriendschap met Jezus Christus en daarmee ook zonder een geloofsgemeenschap die hen ontvangt’*. Dit is de nood zoals we die hier met elkaar denk ik allemaal voelen. In jullie boek beschrijven jullie hoe gelovigen kunnen toewerken naar een cultuurverandering in hun parochie die gekenmerkt wordt door gastvrijheid en uitnodiging. Het is jullie hoop en verlangen daarbij dat nieuwe mensen instromen in een plaatselijke gemeenschap. En dat ze dan in die gemeenschap een dynamiek aantreffen van ontmoeting, verdieping, en gesprek rondom Gods levende Woord.

Missio Dei

Ik zou daaraan als laatste willen toevoegen dat het niet zozeer de parochie is die God naar deze wereld brengt, maar veeleer dat de parochie deelneemt aan Gods missie met deze wereld. Dit wordt samengevat in het begrip de ‘Missio Dei’ van God. God is onderweg met deze wereld naar Zijn toekomst en Hij wil daarbij graag dat alle mensen in aanraking komen met Zijn Zoon. God is bezig met de uitvoering van Zijn grote plan en wij mogen weer leren aansluiten bij wat God daarbij al aan het doen is in deze wereld. God is actief aanwezig in deze wereld en het is bij al onze pogingen om mee te bewegen in Zijn missionaire roeping, niet een *‘onzeker hopen’* of *‘maar afwachten’* dat het wel goedkomt met dat leerlingen maken.

Want we zien een landelijke trend. Een trend van jongeren die weer interesse voor het geloof tonen. Ik vertelde helemaal aan het begin al even dat ik betrokken ben bij Cross Over – een missionair vernieuwingsinitiatief vanuit onze eigen protestantse kerk. En het is wonderlijk maar waar, maar bij elke dienst bij Cross Over zien we tegenwoordig wel 1, 2 - soms 3 mensen, die nieuw bij ons binnenkomen, en interesse tonen voor wat we doen:

- Ik denk aan Jurgen die onze flyer had gezien in de plaatselijke snackbar, waar precies het thema op verwoord stond dat hem al langere tijd bezighield: *God is dichterbij dan je denkt!*
- En ik denk aan Sebastiaan, met wie ik vorige maand in gesprek kwam, en die al 6 jaar niet meer in een kerk geweest was. Hij stapte nu weer voor het eerst bij ons een kerk binnen en gaf daarbij aan: *‘ik heb ontdekt dat het zonder God, niet gaat in mijn leven’*
- En ik denk aan de 15-jarige Marit, die zonder kerkelijke achtergrond, de drempel van de kerk overstapt omdat ze gedoopt wil worden. Ze zegt, samengevat in mijn woorden: *‘ik ben helemaal klaar met een inhoudsloos leven van scrollen op mijn telefoon’*.

Zo is God aan het werk in deze wereld en we merken aan alle kanten dat er een groeiende interesse naar religie waarneembaar is in de samenleving. *‘In een dor en dorstig land zonder water (Psalm 63)’* zoeken deze jongeren naar God. Zij hunkeren naar Hem en naar een gemeenschap die Hem vertegenwoordigd.

Prijs God voor al deze aanmoedigen om onze deuren wagenwijd open te zetten en mensen gastvrij te ontvangen. Laten we elkaar daarom dit soort verhalen blijven vertellen. Laten we ze blijven delen met elkaar, ook straks bij de koffie en in gesprekken na afloop van deze dag. Omdat ze ons hoop geven. Omdat we in dit soort verhalen vervuld verlangen ervaren. En het is *vervuld verlangen* dat ons helpt, om te midden van dit leven, steeds weer de weg naar voren te blijven kiezen.

‘Want bij Hem is de Bron van het leven, en door Gods Licht zien wij licht’

Van harte gefeliciteerd aan u allen, met het uitkomen van dit boek.